

BUKANA

YA

LEFAPHA LA BODIREDIPUSO LE TSAMAISO

*go ya ka karolo ya 14 ya
Molao wa Thotloetso ya Phitlhelelo ya
Tshedimose tso wa 2000 (Molao wa No. ya 2 wa
2000)*

THULAGANYO YA DITENG

1. Maikaelelo a Bukana e
2. Ditiro tsa Lefapha la Bodiredipuso le Tsamaiso (DPSA)
3. Ditlhaloso
4. Thulaganyo ya DPSA
5. Dintlha tsa kgolagano tsa motlhankedi wa tshedimose tso
6. Kaelo ya Khomišene ya Ditshwanelo tsa Botho ya Aforikaborwa ya ka moo Molao o dirisiwang ka teng
7. direkhoto
- 7.1 Tlhaloso ya dintlha tse DPSA e tsholang direkhoto ka tsona le ditlhopho tsa direkhoto tse di tshotsweng mo ntlheng nngwe le nngwe
- 7.2 Direkhoto tse di leng teng ka tllhamalalo
- 7.3 Mokgwatsamaiso wa kopo
8. Tshedimose tso ya puso ya thulaganyo ya badiri
9. Ditirelo tse di leng teng go setšhaba
10. Thulaganyo e e letlang go nna le seabe mo go tllhameng pholisi le tiragatso ya ditiro
11. Dipaakanyo tse di leng teng tsa go dira kgotsa go retelelwa ke go dira
12. Tshedimose tso e nngwe e e beilweng go ya ka karolo ya 14(1)(i) ya Molao
13. Tlhabololo le go nna teng ga Bukana e jaaka go tllhalositswe mo karolong ya 14(2) ya Molao

1. MAIKAELELO A BUKANA

Karolo ya 32(1)(a) ya Molaotheo wa Rephaboliki ya Aforikaborwa wa 1996 e tlamela gore mongwe le mongwe o na le tshwanelo ya phitlhelelo ya tshedimosetso nngwe le nngwe e e tshotsweng ke puso le tshedimosetso nngwe le nngwe e e tshotsweng ke motho yo mongwe e e tlhokegang go diragatsa kgotsa go sireletsa ditshwanelo dingwe le dingwe. Molao wa Thotloetso ya Phitlhelelo ya Tshedimosetso wa 2000 (Molao wa No. ya 2 wa 2000) (o go tloga fa o tla kaiwang e le "PAIA") ke peomolao ya bosetšhaba o tlhomilwe go diragatsa tshwanelo ya molatheo ya phitlhelelo ya tshedimosetso.

PAIA e neela Maaforikaborwa otlhe tshwanelo ya go nna le phitlhelelo ya direkhoto tse di tshotsweng ke puso, ditheo tsa puso le maphata a poraefete. A a latelang ke maitlhommo a PAIA e batlang go a fithela:

- Go netefatsa gore Puso e nna le seabe mo go rotloetseng setso sa ditshwanelo tsa botho le boisamisi jwa loago;
- Go rotloetsa boikanyo le go tlhoma dithulaganyo tsa boithaopo le tlamego kgotsa mekgwatsamaiso e e tsenyang tirisong tshwanelo ya phitlhelelo ya tshedimosetso ka mokgwa o o bonako, tlhotlhwatlase le ka go se na matsapa le ka moo go kgonegang ka teng; le
- Go rotloetsa bosenangbofitlha, go rwala maikarabelo le go busa go go nonofileng mo maphateng otlhe a puso le a poraefete, ka go maatlafatsa le go ruta mongwe le mongwe go tlhaloganya ditshwanelo tsa bona malebana le maphata a puso le a poraefete, go tlhaloganya ditiro le ka moo maphata a puso a dirang ka teng, le go sekaseka ka nonofo, le go nna le seabe mo go direng tshwetso ga maphata a puso a a amang ditshwanelo tsa bona.

PAIA, fela, e amogela gore tshwanelo eo ya phitlhelelo ya tshedimosetso e ka ga ditekanyetso tse di amogelesegileng gape e batla go lekanya tshwanelo ya tshedimosetso ya mokopi ya molatheo kgatlhanong le tshwanelo ya motlhankedi wa tshedimosetso ya go ganela phitlhelelo ya tshedimosetso ka lebaka lengwe le lengwe le le kailweng mo Karolong ya 2, Kgaolo ya 4 ya PAIA.

Go ya ka karolo 14 ya PAIA, maphata otlhe a puso a tshwanetse go nna le dibukana tsa tshedimosetso go thusa motho mongwe le mongwe yo o batlang phitlhelelo ya direkhoto tsa maphata a puso. Maikaelelo a Bukana e ke go tlamela tshedimosetso e e tshotsweng mo go yona go thusa le go netefatsa gore go samaganwa le dikopo tsotlhe tsa phitlhelelo ya tshedimosetso ka bokgoni le ka nonofo, mme ka jalo e rotloetsa maitlhommo le mowa wa PAIA.

2. DITIRO TSA LEFAPHA LA BODIREDIPUSO LE TSAMAISO (DPSA)

DPSA e gakolola Tona ya Lefapha la Bodiredipuso le Tsamaiso (MPSA)

ka ga dintlha tsa pholisi tse di amanang le tirelopuso go ya ka ditaolelo tsa molaotseo le tse dingwe tsa peomolao. Go tlaletsa, DPSA e tshegetsa Tona mo go diragatseng tebelelo ya Setheo sa Boitlhamedi sa Bodiredipuso (CPSI).

Ditaolelo tsa Molaotseo le tse dingwe tsa peomolao: Kgaolo ya 10 ya Molao wa Molaotseo wa Rephaboliki ya Aforikaborwa wa 1996 (Molao wa No. ya 108 wa 1996), e rulaganya dintlha tsa tsamaiso ya puso. Karolo ya 197 e na le ditlhokego tse di totobetseng tsa tirelopuso, go akaretsa ditlhokego tsa

- tirelopuso e e tshwanetseng go dira, le go rulaganngwa, go ya ka peomolao ya bosetšhaba;
- dipeelo le mabaka tsa thapo kwa tirelopusong di tla laolwa ke peomolao ya bosetšhaba; le
- letlhomeso la ditlwaelo le dikaelo tse di tshwanang tse dipuso tsa diporofense di tshwanetseng go diragatsa maikarabelo go badiri ba tsona ba tirelopuso.

Peomolao ya bosetšhaba le letlhomeso la ditlwaelo le dikaelo tse di tlhalositsweng mo Molaotseong di tlhomilwe ka Molao wa Bodiredipuso wa 1994 (o o itsisitsweng semmuso mo Kgoeletsong ya 103 ya 1994). Molao o o rulaganya dithata le ditiro tsa Tona ya Tirelopuso le Tsamaiso. Ka bokhutshwane, Molao o neela Tona dithata le ditiro tsa go-

- dira pholisi ka ga dintlha tsa ditiro, dithulaganyo tsa tiro, ditiro tsa go dira, dituelo le maemo a mangwe a tirelo, dikamano tsa badiri, tsamaiso ya tshedimose tso, thekenoloji tsa tshedimose tso, phetogo le ntšhwafatso;
- tlhoma letlhomeso la ditlwaelo le dikaelo go tsenya pholisi tirisong;
- abela mafapha ditiro
- go gakolola Poresidente le bothati jwa khuduthamaga ka ga dintlha tse di amanang le tirelopuso le maphata a a bonang matlole a tsona mo lotsenong lwa puso; le
- go dira melawana.

3. DITLHALOSO

Mo bukaneng e lefoko lengwe le lengwe kgotsa sekao se se neilweng bokao mo Molaong wa Thotloetso ya Phitlhelole ya Tshedimose tso wa 200, se tla tshola bokao joo, kwa ntle ga gore bokao bo supe ka tsela nngwe -

“**Lefapha**” le kaya Lefapha la Tirelopuso le Tsamaiso, “**motlhankedi wa tshedimose tso**” e kaya Mokaedikakaretso wa Lefapha la Tirelopuso le Tsamaiso;

“**Bukana**” e kaya bukana e e rulagantsweng go ya ka karolo 14 ya Molao;

“**mokopi ka sebele**” e kaya motho yo o kopang phitlhelole ya rekhoto e e nang le tshedimose tso ya sebele ka ga mokopi;

“**badiri**” e kaya motho mongwe le mongwe yo o dirang, tlamelang ditirelo, go kgotsa mo boemong jwa, Lefapha gape a amogela kgotsa a tshwanelwa ke go amogela tuelo nngwe le nngwe, go akaretsa badiri botlhe ba leruri, ba lobakanyana le ba nakwana le badiri ba konteraka;

“rekhoto” e kaya tshedimose tso e e rekhotalweng, go sa kgathalesege mofuta kgotsa puo, e e leng mo tswelotsona kgotsa mo taolong ya Lefapha, go sa kgathalesege go a e tlhodilwe ke Lefapha kgotsa nnyaa;

“bothati jo bo maleba” bo kaya Tona ya Tirelopuso le Tsamaiso;

“kopo” e kaya kopo ya phitlhelelo ya tshedimose tso ya rekhoto ya Lefapha;

“mokopi” o kaya motho mongwe le mongwe yo o dirang kopo ya rekhoto ya Lefapha gape e akaretsa motho mongwe le mongwe o o dirang mo boemong jwa motho kgotsa mokopi; gape **“SAHRC”** e kaya Khomishene ya Ditshwanelo tsa Botho ya Aforikaborwa.

4. THULAGANYO YA DPSA

DPSA e rulagantswe go fitlhelela taolelo e e tlhalositsweng fa godimo. Go na le maphata a marataro a magolo kgotsa makala mo Lefapheng: Tlhabololo ya Pholisi, Dikamano tsa Badiri le Tsamaiso ya Dithulaganyo tsa Badiri, Motlhankedimogolo wa Tshedimose tso wa Puso, Thebolo ya Tirelo le Tshegetso ya Mokgatlho, Tsamaiso ya Puso, le Tsamaiso. Tlhaloso ya dintlha tsa direkhoto tsa DPSA e supilwe le go farologantswa, mo tema 7.1 fa tlase, go ya ka maphatana a nngwe le nngwe ya maphata a magolo a marataro kgotsa makala. Direkhoto di tsholelwa nngwe le nngwe ya maphata a magolo kgotsa makala le maphatana a ona, le ditiro mo maphateng a magolo ao le maphatana a ona.

5. DINTLHA TSA KGOLAGANO TSA MOTLHANKEDI WA TSHEDIMOSE TSO

Mokaedikakaretso wa DPSA ke Motlhankedi wa yona wa Tshedimose tso go ya ka Molao wa Thotloetso ya Phitlhelelo ya Tshedimose tso. Motlatsa Motlhankedi wa Tshedimose tso wa DPSA ke Mokaedimogolo: Ditirelo tsa Semolao.

Aterese ya poso: Private Bag X916
PRETORIA
0001

Aterese ya mmila: Batho Pele Huis
Edmundstraat 546
ARCADIA

Mogala: 012-336-1218/1010
Fekese: 086 613 8589

Aterese ya imeile: Nthabiseng.Bokaba@dpsa.gov.za kgotsa
daniem@dpsa.gov.za

6. KAELO YA KHOMIŠENE YA DITSHWANELO TSA BOTHO YA AFORIKABORWA YA KA MOO MOLAO O DIRISIWANG KA TENG

Kaelo ya ka moo Molao wa Phitlhelelo ya Thotloetso ya Tshedimose tso wa 2000 o dirisiwang ka teng, e teng kwa Khomišeneng ya Tshwanelo tsa Botho ya Aforikaborwa. Dipotso di ka bodiwa kwa:

Khomišene ya Ditshwanelo tsa Botho ya Aforikaborwa:

Aterese ya poso: Private Bag 2700
Houghton
2041

Mogala: 011 877 3622; 011 877 3803; 011 877 3600

Fekese: 011 877

Webosaete: www.sahrc.org.za

Imeile: lidlamini@sahrc.org.za

Tshedimose tso ya kakaretso: info@sahrc.org.za

Dingongorego: complaints@sahrc.org.za

7. DIREKHOTO

7.1 TLHALOSO YA DINTLHA TSE DPSA E TSHOLANG DIREKHOTO KA TSONA LE DITLHOPHA TSA DIREKHOTO TSE DI TSHOTSWENG MO NTLHENG NNGWE LE NNGWE

Ka maikemisetso a go tsamaisa kopo go ya ka Molao, dintlha tsotlhe tse direkhoto tsa DPSA di tshotsweng ka tsona le ditlhopha tsa direkhoto tse di tshotsweng mo ntlheng nngwe le nngwe ke tse di latelang:

Tlhabololo ya Pholisi le Tshekatsheko

- Tlhabololo ya Pholisi le Tsamaiso ya Kitso
- Dikao tse Dikgolo tsa Pholisi le Peotlhotlha
- Phetolo e e Tshwaraganeng ya Lephata la Puso
- Pholisi ya Phetogo le Manane
- Patlisiso le Dipuisano tsa Tsamaiso ya Puso
- Dipatlisiso tsa Ntshokungo le Bokgoni
- Ditlwaelo le Didirisiwa tsa Tirelopuso tsa go Rwala Maikarabelo

Dikamano tsa Badiri le Tsamaiso ya Dithulaganyo tsa Badiri

- Ditherisano tsa Dikamano tsa Badiri le Tsamaiso ya Kgalemo
- Tsamaiso ya Tikologo ya mo Tirong
- Tlhabololo ya Dithulaganyo tsa Badiri

- Tuelo le Kelofatso ya Tiro
- Khomišene ya Poresidente
- Dithuso tsa Badiri
- Thulaganyo ya Dintlo tsa Badiredipuso
- Thulaganyo, Tiragatso le Ditiro tsa Dithulaganyo tsa Badiri

Motlhankedimogolo wa Tshedimosetso wa Puso

- Kgoniso ya inthanete ya Thekenoloji ya Tshedimosetso ya Tlhaeletsano ya Tirelopuso
- Tsamaiso ya Baamegi ya Tshedimosetso ya Tlhaeletsano ya Tirelopuso
- Tsamaiso ya Kotsi ya Thekenoloji ya Tshedimosetso ya Tlhaeletsano ya Tirelopuso
- Tsamaiso ya Tirelo ya Thekenoloji ya Tshedimosetso ya Tlhaeletsano ya Tirelopuso

Thebolo ya Tirelo le Tshegetso ya Mokgatlho

Maano a Thebolo ya Tirelo le Tsamaiso ya Tiro

- Itshimololelo ya Tokafatso ya Thebolo ya Tirelo
- Maponya Thusong
- Lenaane la Thusong
- Tlhabololo ya Ditlhaeletsano le Dikamano tsa Baagi
- Therisano ya Loago ya Go nna le Seabe ga Setšhaba
- Tshwaragano e e Bulegileng ya Puso
- Pitso ya Tona
- Pitso ya Motlatsa Tona
- Itshimololelo ya Tshegetso ya Batho Pele
- Phitlhelelo
- Setheo sa Itshimololelo ya Tirelopuso
- Sekolo sa Bosetšhaba sa Go Busa
- Bothati jwa Tirelopuso jwa Katiso ya Thuto

Go Busa le Tsamaiso ya Puso

- Tsamaiso ya Maitsholo le Tshiamo
- Tlhamo ya Mokgatlho le Mokgatlho o Mogolo wa Tirelopuso
- Kantoro ya Dikaelo, Kobamelo le Tebelelo
- Dikamano gareng ga Dipuso le Ditsenogare tsa Puso
- Tsamaiso ya Matlole a Baabi
- Letlole la moabi wa Belgium
- Tsamaiso ya Boeteledipele jwa Tirelopuso
- Tsamaiso ya Dithulaganyo tsa Badiri ya Thulaganyo ya Tshedimosetso
- Khomišene ya Tirelopuso

Tsamaiso

- Kantoro ya ga Tona

- Kantoro ya ga Motlatsa Tona
- Kantoro ya ga Mokaedikakaretso
- Ditirelo tsa Tshwaraganelo
- Tsamaiso ya Togamaano
- Tsamaiso ya Togamaano le Tshegetso
- Dithulaganyo tsa Badiri tsa ka fa Gare le Tsamaiso ya Didirisiwa
- Motlhankedimogolo wa Matlotlo
- Ditirelo tsa Semolao le Kgakololo
- Dikamano tsa Boditšhaba
- Tsamaiso ya Thoto

7.2 DIREKHOTO TSE DI TENG KA TLHAMALALO

Ga go kitsiso e e phasaladitsweng malebana le ditlhopha tsa direkhoto tsa DPSA tse di teng kwa ntle ga gore motho a kope phitlhelelo go ya ka mekgwatsamaiso e e mo Molaong wa Thotloetso ya Phitlhelelo ya Tshedimosetso. Fela, direkhoto tse di mo webosaeteng ya DPSA, www.dpsa.gov.za, di teng gore di ka bonwa kgotsa di ka ntshiwa kwa ntle ga gore motho a dire kopo eo go ya ka Molao o o boletsweng.

7.2.1 Go ya ka karolo ya 14(1)(e) ya Molao, Lefapha le na le ditlhopha tse di latelang tsa direkhoto tse di teng ka tlhamalalo gore di kopololwe le go tlhatlhabiwa kwa ntle ga gore motho a kope phitlhelelo go ya ka PAIA:

- (a) Melao, Melaotlhommo le Melawana e e phasaladitsweng ke Lefapha;
- (b) dipholisi le dikaelo tse di phasaladitsweng;
- (c) diforomo tsa kopo
- (d) bukakaedi ya kgolagano
- (e) Diphasalatso ka inthanete
- (f) dibukana le diboroušara tse di phasaladitsweng;
- (g) didirisiwa tsa papatso tse di phasaladitsweng, go akaretsa diboroušara tsa lefapha tsa papatso;
- (h) makalotshedimosetso a a phasaladitsweng;
- (i) diphousetara le diphamfolete tse di phasaladitsweng;
- (j) dipegelo tse di phasaladitsweng;
- (k) thulaganyo ya togamaano;
- (l) dithulaganyo tsa ngwaga tsa tiragatso;
- (m) dipegelo tsa ngwaga;
- (n) dipuo tsa tekanyetsokabo;
- (o) makwalotiko a diphatlhatiro;
- (p) Ditumalano tsa dipuisano magareng ga mothapi le mokgatlho wa badiri.

7.2.2 Webosaete ya DPSA mo www.dpsa.gov.za e na le bontsi jwa tshedimosetso e e supilweng mo temaneng ya 7.1 fa godimo, mme e fitlhelelega ka tlhamalalo mo inthaneteng. Tsweetswee lebelela le go dirisa webosaete pele ga o neelana ka dikopo ka e tla nna tsela e e bonolo

ya go fitlhelela direkhoto tsa DPSA. Gape o ka golagana le DPSA go tlhohlomisa fa tshedimosetso e e tlhokang phitlhelelo e le teng ka tlhamalalo kgotsa fa mokgwatsamaiso wa phitlhelelo ya tshedimosetso o tshwanetse go latelwa go bona phitlhelelo ya ditokomane tseo. Tshedimosetso e nngwe e e seng teng mo webosaeteng ya DPSA e ka kopiwa kwa DPSA kwa ntle le go neelana ka kopo ya phitlhelelo ya tshedimosetso.

7.2.3 Ga go a tshwanetse go tladiwa foromo ya phitlhelelo mo direkhotong tsothe tse di leng teng ka tlhamalalo go ya ka karolo e. Fela tuelo ya go kopolola e tla kgethisiwa, fa e leng teng.

7.3 MOKGWATSAMAISO WA KOPO

- (a) *Go neela kgotsa go ganela kopo:* Mokopi o tshwanetse go neelwa phitlhelelo ya rekhoto ya lephata la puso fa mokopi a obamela tse di latelang:
- Mokopi o obamela ditlhokego tsotlhe tsa mokgwatsamaiso tse di mo Molaong tse di amanang le kopo ya phitlhelelo ya rekhoto eo; le
  - Phitlhelelo ya rekhoto eo ga e ganelwe ka lebaka lengwe le lengwe la kganelo le le boletsweng mo Molaong.
- (b) *Ke kopa jang phitlhelelo ya rekhoto?*
- Mokopi o tshwanetse go dirisa foromo (Foromo ya A) e e neng e gatisitswe mo Bukeng ya Puso (Kitsiso ya Puso R187 ya 15 Tlhakole 2002).
  - Mokopi o tshwanetse gape go supa fa mokopi a batla khopi ya rekhoto kgotsa fa mokopi a batla go tla go lebelela rekhoto kwa dikantorong tsa lephata la puso. Kgotsa fa rekhoto e se tokomane ya pampiri e ka lebelelwa ka mokgwa o e kopilweng ka ona, fa go kgonagalang teng.
  - Fa motho a kopa phitlhelelo ka mokgwa o o rileng (sk.: khophi ya pampiri, khophi ya eleketeroniki, jj.) mokopi o tshwanetse go bona phitlhelelo ka mokgwa oo. Se ke kwa ntle ga fa go diriwa jalo go ka kgoreletsa ka go se amogelesetse tiro ya lephata la puso le le amegang, kgotsa go senya rekhoto, kgotsa go tlhokomologa tetlokhopi e e leng ya puso. Fa ka mabaka a a utlwalang phitlhelelo e sa kgone go neelwa ka mokgwa o o tlhokegang fela ka mokgwa o mongwe, tuelo e tshwanetse go balelwa go ya ka tsela e mokopi a kopileng ka ona la ntlha.
  - Fa, ka tlaleletso ya karabo e e kwadilweng ya kopo ya gagwe ya rekhoto, mokopi a batla go bolelwa ka tshwetso ka tsela nngwe, sk., mogala, se se tshwanetse go supiswa.
  - Fa mokopi a kopa tshedimosetso mo boemong jwa motho yo mongwe, maemo a kopo e diriwang ka ona a tshwanetse go supiswa.
  - Fa mokopi a sa kgone go buisa kgotsa go kwala, kgotsa a na le bogole, kopo e ka diriwa ka go bua. Motlhankedi wa tshedimosetso o

tshwanetse go tlatsa foromo mo boemong jwa mokopi mme a mo neele khopi ya foromo e e tladitsweng.

(c) *Dituelo tse di duelwang tsa kopo le kitsiso ya tshwetso ya phitlhelelo*

- Mokopi yo o batlang phitlhelelo ya rekhoto e e nang le tshedimose tso ka ga mokopi yoo ga a tlhokege go duela tuelo ya kopo. Mokopi mongwe le mongwe o tshwanetse go duela tuelo ya kopo ya R35.
- Motlhankedi wa tshedimose tso o tshwanetse go itsise mokopi (kwa ntle ga mokopi ka sebele) ka kitsiso, a batla gore mokopi gore a duele tuelo ya kopo e e beilweng (fa e le teng) pele ga go tswelediwa kopo go ya pele.
- Mokopi a ka tlhoma boikuelo jwa ka fa gare, fa go leng maleba gone, kgotsa a dira kopo kwa kgotlatshekelo kgatlhano le go neela kgotsa go duela tuelo.
- Morago ga gore motlhankedi wa tshedimose tso a dire tshwetso ya kopo mokopi o tshwanetse go itsisiwe ka ga tshwetso eo ka tsela e mokopi a batlileng o itsisiwe ka yona.
- Fa kopo e neetswe tuelo e nngwe ya phitlhelelo e tshwanetse go duelwa ya go tlhagisa gape le go batla le go rulaganya le nako nngwe le nngwe e e tlhokegang e e okeditsweng ya diura tse di boletsweng go batla le go rulaganya rekhoto gore e senolwe.
- Phitlhelelo ya rekhoto e tla tshwarwa go fitlha dituelo tsotlhe tse di di leng teng di duelwa.

8. TSHEDIMOSE TSO YA PUSO YA THULAGANYO YA BADIRI LE TSHEDIMOSE TSO

Tshedimose tso ya Thulaganyo ya Badiri e e khutshwafaditsweng kgotsa ya tlhokaina ya Badiredipuso mo lephateng la Bosetšhaba kgotsa la Porofense la Tirelopuso e ka kopiwa kwa Bokaeding jwa Dithulaganyo tsa Kgabaganyo le Tshiamo ya Tshedimose tso kwa DPSA. Go tla ratiwa gore kopo e e tlhomameng e e tswang kwa setheong e tsamaye le lokwalo lo lo tlhomameng mo tlhogokwalong ya setheo mme lo saeniwe ke motho yo o dumeletsweng mo boemong jwa setheo seo.

Dintlha tsa kgolagano ke tse di latelang:
HRinfo@dpsa.gov.za

9. DITIRELO TSE DI LENG TENG GO SETŠHABA

Ditiro tsa DPSA, jaaka di tlhalositswe mo tema 21, ke tse e leng gore badirelwa ba yona ke mafapha a mangwe a puso gape ga e rebole ditirelo dingwe le dingwe tse di leng teng go setšhaba. Fela, tshedimose tso ya temokerafi ka ga tirelopuso (sekao bogolo jwa tirelopuso le palo ya badiri

mo lefapheng lengwe le lengwe) e ka kopiwa.

10. THULAGANYO E E LETLANG GO NNA LE SEABE MO GO TLHAMENG PHOLISI LE TIRAGATSO YA DITIRO

Pholisi le peomolao: Fa DPSA e tshikinya pholisi e ntšhwa kgotsa peomolao e tshwara ditherisano le baamegi ka go laletsa ditshwaelo mo dipampiring tse di phasaladitsweng le/kgotsa ka dithutano/dikhonferense. Tsweletso ya go nna le seabo e farologana go ya ka mofuta wa porojeke gape ka gale e itsisiwe pele ga tshimologo ya porojeke kgotsa morago ga fao.

Tiro ya tsamaiso: Mo dikgetsi tse fa tiro ya tsamaiso e ama thata le ka tsela e e sa siamang

- ditshwanelo kgotsa ditsholofelo tse di ka fa molaong tsa motho mongwe le mongwe; kgotsa
- ditshwanelo tsa setšhaba,

Ditaelo tsa mokgwatsamaiso o o siameng wa tiro ya tsamaiso di tlhagitswe mo ditlamelong tsa Molao wa Thotloetso ya Tsamaiso ya Boisiamisi wa 2000 (Molao wa No. ya 3 wa 2000), di tla obamelwa (bogolo segolo dikarolo 4 le 5).

Maemo a tirelo a badiredipuso: Maemo a tirelo le dintlha tse dingwe tsa kgatlhego e e tshwanang ya badiredipuso go resisanwa ka tsona kwa makgotleng a ditherisano a tlhomilweng go ya ka Molao wa Dikamano tsa Badiri wa 1995 (Molao wa No. ya 66 wa 1995). Mekgatlho e e lwelang ditshwanelo tsa badiri e e emetseng palo e e supilweng ya badiredipuso e ka amega mo lekgotleng leo la ditherisano. Lekgotla le le Kopaneng la Ditherisano la Tirelopuso ke lephata le gareng ga tse dingwe maemo otlhe a tirelo a a dirang go badiredipuso botlhe a rerisanelwang ka go tshwana. Makgotla a Ditherisano a Lephata a a latelang a teng:

- Lekgotla la Ditherisano la Lephata la Tirelopuso ka Kakaretso
- Lekgotla la Thuto la Dikamano tsa Badiri
- Lekgotla la Ditherisano la Lephata la Puso la Boitekanelo le Tshiamo
- Lekgotla la Ditherisano la Lephata la Polokesego le Pabalesego

11. DIPAAKANYO TSE DI TENG TSA DITIRO KGOTSA GO RETELELWA KE GO DIRA

Mekgwatsamaiso e e latelang e teng go batho go bega kgotsa go baakanya magatwe a ditiro tsa semmuso tse di sa tlhamalalang, siamang kgotsa tse di seng ka fa molaong kgotsa ditlogelo ka DPSA kgotsa mongwe le mongwe wa badiri ba yona:

- (a) *mekgwatsamaiso ya go bega kgotsa go baakanya:*

- (i) Dipaakanyo tsa ditiro kgotsa go retelelwa ke go dira go ya ka Molao wa Thotloetso ya Phitlhelelo ya Tshedimosetso: Bothati jwa boikuelo jwa ka fa gare ka maikemisetso a Molao o ke Tona ya Tirelopuso le Tsamaiso (dikarolo 74 - 77) Morago ga go latela paakanyo ya boikuelo jwa ka fa gare kopo e ka tlhomiwa kwa kgotlatshekelo (dikarolo 78 - 82)
  - (ii) Modiredipuso a ka tlhoma ngongorego gore e tlhotlhomisiwe ke Khomišene ya Tirelopuso malebana le tiro ya semmuso kgotsa tlogelo (karolo ya 35 ya Molao wa Tirelopuso wa 1994).
  - (iii) Motho a ka dirisa dipaakanyo tsa tiro malebana le ditiro tsa semmuso kgotsa ditlogelo tse di malebana le tiro, tsona ke dikganetsano tsa ditshwanelo (Molao wa Tirelopuso wa 1994, le Molao wa Dikamano tsa Badiri wa 1995);
  - (iv) Motho a ka tlhoma ngongorego go Motlhatlhabi wa badiri malebana le magatwe mangwe le mangwe a tlolomolao ya Molao wa Dintlhatheo tsa Thapo wa 1997 (Molao wa No. ya 75 wa 1997 - karolo 78(1)(a)), kgotsa Molao wa Tekatekano ya Thapo wa 1998 (Molao wa No. ya 55 wa 1998 - karolo 34(e)).
  - (v) Motho a ka tlhoma ngongorego go Mosireletsi wa Setšhaba malebana le tiro ya semmuso kgotsa tlogelo e go belaelwang e se ka fa molaong kgotsa e sa siama (Molaotheo le Molao wa Mosireletsi wa Setšhaba wa 1994 (Molao wa No. ya 23 wa 1994)).
  - (vi) Motho a ka tlhoma ngongorego kwa Khomišeneng ya Ditshwanelo tsa Botho ya Aforikaborwa malebana le tiro ya semmuso kgotsa tlogelo e go belaelwang e tlhama tlolomolao ya kgotsa e tshosetsa tshwanelo nngwe le nngwe ya motheo (Molao wa Khomišene ya Ditshwanelo tsa Botho wa 1994 (Molao wa No. ya 54 wa 1994)).
  - (vii) Gore a sirelediwe mo dikotlhaong ka ntlha ya tshenolo malebana le maitsholo a a seng ka fa molaong kgotsa a a sa tlhamalalang ka mothapi kgotsa modirikaene, motho yo o amegang a ka latela mekgwatsamaiso ya tshenolo e e mo Molaong wa Ditshenolo tse di Sireleditsweng wa 2000 (Molao wa No. ya 26 wa 2000).
  - (viii) Tiriso ya dipaakanyo tse dingwe tsa semolao tse di jaaka go tlhama ditsweletso tsa tshekatsheko ya boatlhodi ya tiro ya tsamaiso go ya ka Molao wa Thotloetso ya Tsamaiso ya Boisiamisi wa 2000 (Molao wa No. ya 3 wa 2000).
- (b) *Dipaakanyo tse dingwe tsa tshegetso:*
- (i) Motho a ka kopa mabaka a tiro ya tsamaiso go ya ka Molao wa Molao wa Thotloetso ya Tsamaiso ya Boisiamisi wa 2000 (karolo ya 5).
  - (ii) Motho a ka kopa phitlhelelo ya direkhoto tsa lefapha la puso kgotsa tsa lephata la puso go ya ka Molao wa Thotloetso ya Phitlhelelo ya Tshedimosetso wa 2000 (karolo ya 1).

(c) *Tlamego ya go bega:*

- (i) Modiredipuso, fa a ntse a dira ditiro tsa gagwe tsa semmuso, o tlamega go ya ka Molawana wa Maitsholo wa badiredipuso go begela bothati jo bo maleba, tsietso, bobodu, go neela balosika ditiro, tsamaiso e e sokameng kgotsa tiro nngwe le nngwe e e tllhamang tlolomolao kgotsa e e gobelelang dikgatlhego tsa setšhaba. Modiri yo o retelwang ke go obamela se o molato wa maitsholomabe. (Molawana B.3 le C.4.10 wa Kgaolo ya 2 ya Molawana ya Tirelopuso ya 2001).
- (ii) Maikarabelo a mothapi mongwe le mongwe le mothapiwa a go senola bosenyi le maitsholo mangwe le mangwe a a sa tllhamalalang mo tirong a tshegetsa gape Molao wa Ditshenolo tse di Sireleditsweng wa 2000 (Matseno).

12. TSHEDIMOSETSO E NNGWE E E BEILWENG GO YA KA KAROLO YA 14(1)(i) YA MOLAO.

Tshedimosetso nngwe le nngwe go ya ka karolo ya 14(1)(i) ya PAIA e tla diriwa teng fa e beilwe ke Tona ya Bosiamisi le Tlhabololo ya Molaotheo.

13. TLHABOLOLO LE GO NNA TENG GA BUKANA E JAAKA GO TLHALOSITSWE MO KAROLO NG YA 14(2) YA MOLAO.

Go ya ka Karolo ya 14(2) ya Molao Bukana e e tshwanetse go tlhabololwa ka ngwaga, fa go tlhokega mme e tla tsenngwa mo webosaeteng ya semmuso ya DPSA, www.dpsa.gov.za. Dikhophi tsa Bukana di ka kopiwa gape go Motlhankedi wa Tshedimosetso ka dintlha tsa kgolagano tse di tlametsweng fa godimo mo temaneng ya 5.